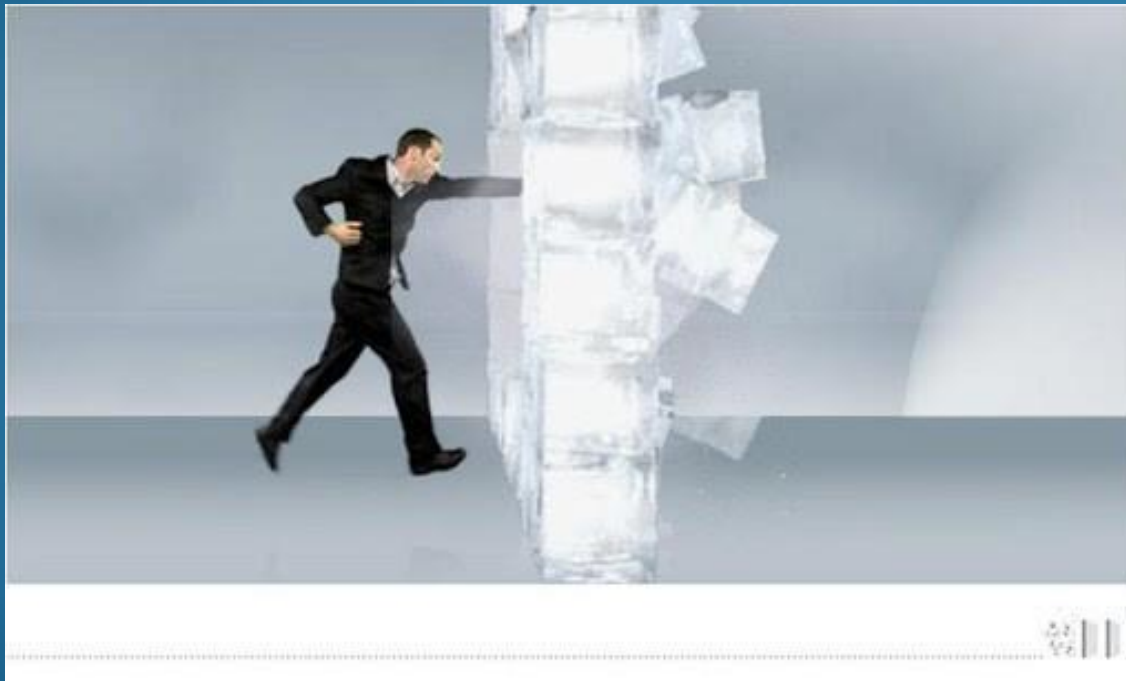

Δραστηριότητες γνωριμίας (ice-break)

Αυτοπαρουσίαση

- Η ομάδα κάθεται σε κύκλο ή σε σχήμα Π.
- Ο εκπαιδευτής ενηλίκων παρουσιάζει τον εαυτό του δίνοντας έμφαση κυρίως στην **επαγγελματική** και **εκπαιδευτική** του πορεία. Εάν θέλει, μπορεί να μοιραστεί με τους εκπαιδευόμενους ορισμένα προσωπικά στοιχεία.
- Η απόφασή του αυτή θα εξαρτηθεί από τη φύση και το γνωστικό αντικείμενο του προγράμματος εκπαίδευσης, όπως και από το προφίλ των εκπαιδευόμενων.
- Ζητάει από τους εκπαιδευόμενους να συστηθούν στην ομάδα. Οι πληροφορίες τις οποίες έχει ήδη μοιραστεί ο εκπαιδευτής ενηλίκων με τους εκπαιδευόμενους καθορίζουν το ύφος των συστάσεων των εκπ/νων.
- Εάν ο εκπαιδευτής ενηλίκων έδωσε περισσότερες επαγγελματικές παρά προσωπικές πληροφορίες,
- Εάν έχει αναφερθεί σε προσωπικά δεδομένα

Αλυσίδα

- Οι εκπαιδευόμενοι συστήνουν τον εαυτό τους στην ομάδα λέγοντας απλώς το μικρό τους όνομα και τα ονόματα όσων κάθονται πριν από αυτούς.
- Κάθε εκπαιδευόμενος, που συστήνεται στην αλυσίδα, πρέπει να αναφέρει, εκτός από το όνομα του, τα ονόματα όλων όσων έχουν ήδη συστηθεί πριν από αυτόν.
- Ο δε πρώτος που συστήθηκε πρέπει να αναφέρει τα ονόματα όλης της ομάδας.

Δύο αλήθειες, ένα ψέμα

- Ο κάθε εκπαιδευόμενος γράφει πάνω σε ένα χαρτάκι δύο αλήθειες και ένα ψέμα οτιδήποτε αφορά τον εαυτό του που θέλει να μοιραστεί με την ομάδα. Δε γράφει το όνομα του στο χαρτάκι.
- Ο εκπαιδευτής/ η εκπαιδευτρια μαζεύει τα χαρτάκια και τα διαβάζει ένα ένα. Οι εκπαιδευόμενοι προσπαθούν να μαντέψουν ποιος έχει γράψει το κάθε χαρτάκι και ποιο είναι το ψέμα.

Όνομα και ιστορία

- Ο κάθε εκπαιδευόμενος γράφει το μικρό του όνομα σε ένα χαρτί.
- Στην συνέχεια, τοποθετεί το χαρτί στο κέντρο του κύκλου πάνω στο πάτωμα και αναφέρει κάτι το οποίο να χαρακτηρίζει το όνομα του, όπως για παράδειγμα: με λένε Μαρία και το όνομα αυτό μου αρέσει γιατί είναι της γιαγιάς μου, την οποία αγαπούσα πολύ κ.τλ.
- Ο εκπαιδευτής είναι ο πρώτος ο οποίος γράφει το όνομα του και εξηγεί στην ομάδα για ποιους λόγους του αρέσει ή δεν του αρέσει.

Καρτελάκι

- Σε όλες τις ομάδες, αλλά ιδιαίτερα σε αυτές στις οποίες ο αριθμός των εκπαιδευομένων υπερβαίνει τα 30 άτομα, ο εκπαιδευτής μπορεί να μοιράσει καρτελάκια, στα οποία οι εκπαιδευόμενοι και ο ίδιος θα γράψουν τα ονόματά τους και,
- εάν θέλουν, κάποια άλλη πληροφορία που θεωρούν σημαντική (π.χ. τον φορέα για τον οποίο εργάζονται).

Το κουτί της Πανδώρας

- Σε κάθε μάθημα υπάρχει «το κουτί της Πανδώρας». Εκεί οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να τοποθετούν χαρτάκια γράφοντας σε αυτά απορίες, εισηγήσεις, προτιμήσεις κ.α.
- Σε αυτό το κουτί έχει πρόσβαση μόνο ο εκπαιδευτής/η εκπαιδευτρια.

Εκπαίδευση ενηλίκων

Ιστορική αναδρομή

- Η εκπαίδευση ενηλίκων είναι ένα πεδίο δραστηριοτήτων που εμφανίστηκε στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ στις αρχές του 20^{ού} αιώνα
- Στόχος: βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου των ευπαθών κοινωνικών τάξεων
- Γρήγορα προσέλαβε πολλές μορφές: επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση σε ζητήματα πολιτιστικά, κοινωνικά και πολιτικά και επεκτάθηκε σε όλες σχεδόν τις χώρες (Κόκκος, 2005).

- Από τις αρχές της δεκαετίας του '80 παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της εκπαίδευσης ενηλίκων και μάλιστα η Ευρωπαϊκή Ένωση τις υποστηρίζει και τις χρηματοδοτεί.
- Οφείλεται στις ανάγκες που προέκυψαν σε δύο βασικά επίπεδα:

Στο οικονομικό/τεχνολογικό (διεθνοποίηση οικονομίας, εξέλιξη νέων τεχνολογιών, νέες εργασιακές συνθήκες)

Στο κοινωνικό/πολιτισμικό (μετακινήσεις πληθυσμών, κοινωνικό αποκλεισμό)

Κάθε ενήλικος λοιπόν στην εποχή μας χρειάζεται να μπορεί, σε διάφορες φάσεις της ζωής του, να έχει πρόσβαση σε νέες γνώσεις και ικανότητες που να του επιτρέπουν να εξελίσσεται, να προσαρμόζεται στις συνθήκες που αλλάζουν και να αυτοκαθορίζεται (Κόκκος, 2005α).

Η Λευκή Βίβλος (ΕC, 1995), το πρώτο επίσημο κείμενο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση αποκλειστικά, αναφέρει:

«Η εκπαίδευση και η κατάρτιση, περισσότερο απ' ό,τι στο παρελθόν, θα αποτελέσουν τις κύριες συνιστώσες της ταυτότητας του καθενός, της αίσθησης του ανήκειν, της κοινωνικής προόδου και της προσωπικής ανάπτυξης. Το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ακτινοβολία της, θα προκύψουν σε πολύ μεγάλο βαθμό από την ικανότητά της να παρακολουθήσει την κίνηση προς την κοινωνία της γνώσης».

Στο Υπόμνημα για την εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής (ΕC, 2000) υπογραμμίζεται:

«όλοι όσοι ζουν στην Ευρώπη, χωρίς εξαίρεση, θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες να προσαρμόζονται στις απαιτήσεις των κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών και να συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Ευρώπης».

Εκπαίδευση ενηλίκων: ορισμός

Α. Εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάθε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση στα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια, καθώς και για μαθητεία, μέσω των οποίων άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση. Με τον τρόπο αυτό επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μια εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη (Unesco, στο Rogers, 2002).

- **B.** Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η «σφαίρα» της, επομένως, καλύπτει μη επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό κοινωνικό σκοπό (ΟΟΣΑ, στο Rogers, 2002).

Δραστηριότητα

- Καταγράψτε 4 χαρακτηριστικά που σηματοδοτούν την ενηλικίωση στην κυπριακή κοινωνία.

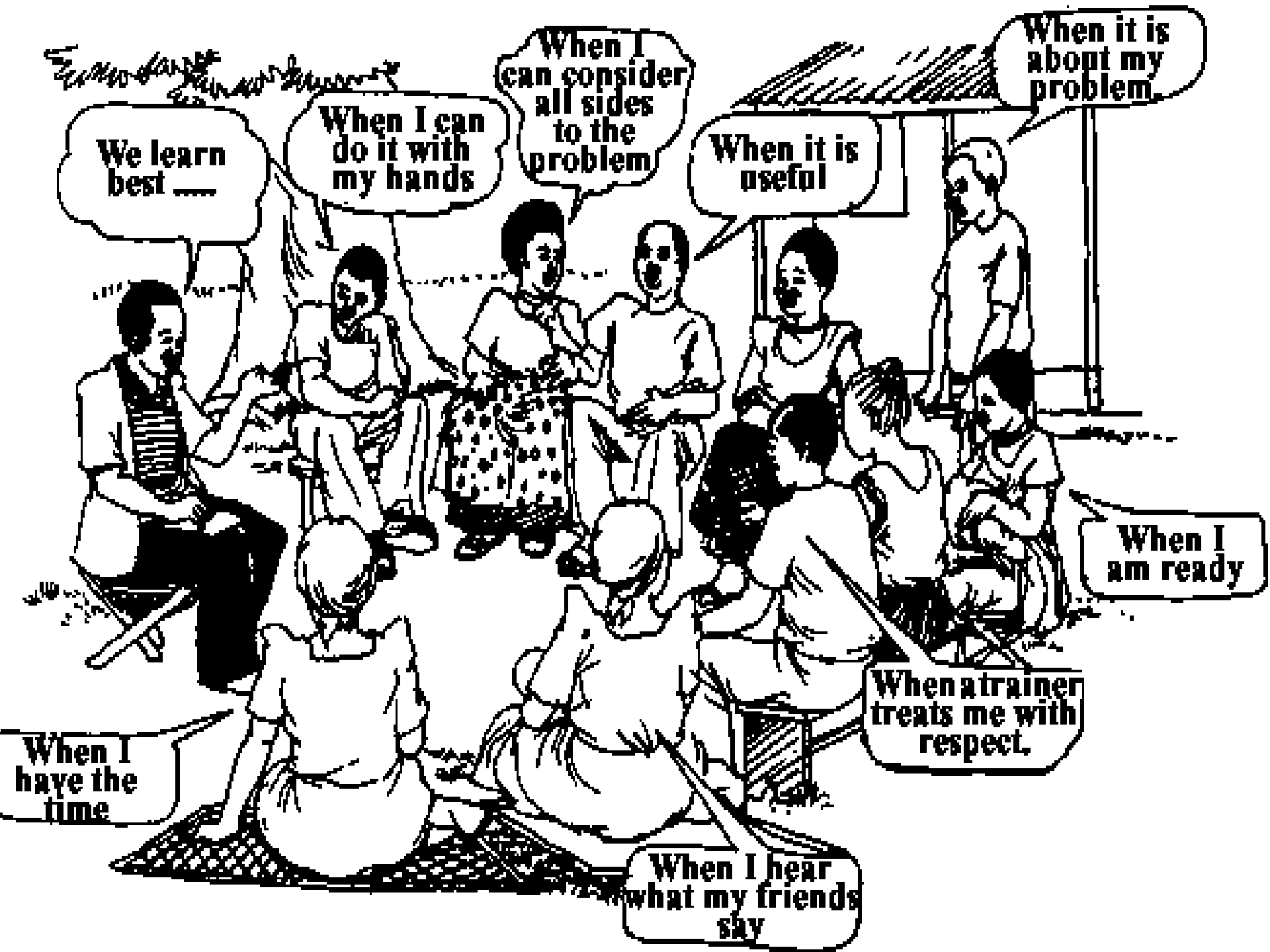
Η ενηλικιότητα

- Δεν προσδιορίζεται με κριτήριο την ηλικία ενηλικίωσης, κριτήριο άλλωστε που δεν είναι σταθερό στις διαφορετικές κοινωνίες και τις διάφορες εποχές.
- Η ενηλικιότητα αποκτάται όταν το άτομο αντιμετωπίζεται από τους άλλους ως κοινωνικά ώριμο και ταυτόχρονα θεωρεί ότι έχει κατακτήσει αυτό το επίπεδο, αναφέρει ο Jarvis (Κόκκος, 2005α).
- Ο Knowles υποστηρίζει ότι προϋπόθεση για να θεωρείται κάποιος ενήλικος είναι να συμπεριφέρεται ως ενήλικος και να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως ενήλικο.

- Η ενηλικιότητα, δηλαδή, αναφέρεται στο γεγονός ότι και η επίγνωση των ίδιων των ατόμων για τον εαυτό τους και η αντίληψη των άλλων γι' αυτούς τους απονέμει τα χαρακτηριστικά της ενηλικιότητας μέσα στην κοινωνία τους (Jarvis, 2003).
- Ο Rogers αναλύει τρεις προϋποθέσεις για την ενηλικιότητα:
την ωριμότητα - πλήρη ανάπτυξη,
την αίσθηση προοπτικής - ισορροπία,
την υπευθυνότητα - διάθεση για αυτοπροσδιορισμό (Rogers, 1999).

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ

Learn best when...

We learn best _____

When I can do it with my hands

When I can consider all sides to the problem

When it is useful

When it is about my problem

When I am ready

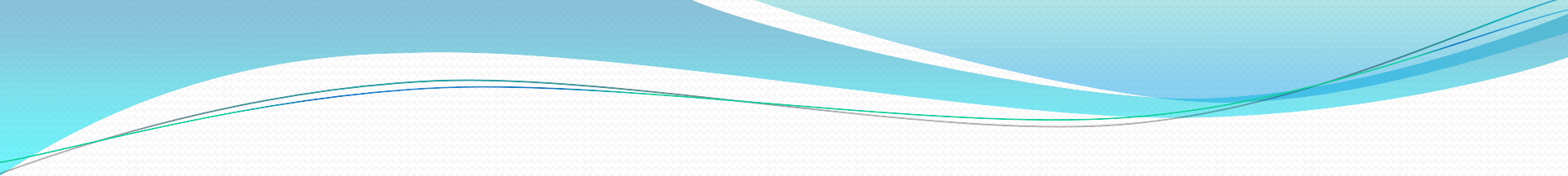
When a trainer treats me with respect.

When I have the time

When I hear what my friends say

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- Βάσει των μέχρι τώρα εμπειριών σας ως Εκπαιδευτές Ενηλίκων, καταγράψτε χαρακτηριστικά του ενήλικα εκπαιδευομένου.

-
- Γιατί νομίζεται κρίνεται απαραίτητος ο προσδιορισμός και ο εντοπισμός των χαρακτηριστικών των ενηλίκων εκπαιδευομένων;

Η διερεύνηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών έχει ως προσδοκία

Την διαπίστωση συγκεκριμένων εκπαιδευτικών αναγκών οι οποίες, στο μέτρο που θα λαμβάνονται υπόψη από τους εκπαιδευτές, θα μπορούν να τους οδηγήσουν

στον εντοπισμό των προϋποθέσεων για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

- Οι ενήλικοι μαθητές έχουν χαρακτηριστικά που τους διαφοροποιούν από τους «παραδοσιακούς μαθητές» του σχολείου (ανήλικους)
- Όλοι οι ενήλικες έρχονται στα μαθήματα με μια ποικιλία και εύρος εμπειριών, τόσο από επαγγελματική άποψη, όσο και από το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο.

Αυτό έχει αντίκτυπο για το πώς και γιατί συμμετέχουν στη μάθηση.

Ενώ κάθε μαθητής έχει ατομικές μαθησιακές ανάγκες, υπάρχουν ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά που είναι κοινά σε ενήλικες εκπαιδευόμενους:

- Σε γενικές γραμμές, μπορούμε να πούμε ότι οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι υιοθετούν σε μία δεδομένη στιγμή περισσότερους ρόλους, οι οποίοι επηρεάζουν τον διαθέσιμο χρόνο και ενέργεια που μπορούν να διαθέσουν και να επενδύσουν ως μαθητές (Polson, 1993).
- Ταυτόχρονη πρόκληση για τον εκπαιδευτικό αποτελεί και το φαινόμενο της ανομοιογένειας στην ομάδα ενηλίκων που διδάσκει, σε αντίθεση με ομάδες ανήλικων μαθητών. Οι ανήλικοι μαθητές ανήκουν στην ίδια ηλικιακή ομάδα και διανύουν το ίδιο εξελικτικό στάδιο ανάπτυξης (Polson, 1993).

Σύμφωνα με τον Κόκκο (2005, 86-93),

οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι:

**Έρχονται στην εκπαίδευση με
συγκεκριμένους στόχους.**

- Οι περισσότεροι ενήλικες, σε αντίθεση με τους ανήλικους μαθητές, για τους οποίους η εκπαίδευση θεωρείται δεδομένη και συνυφασμένη με το στάδιο και την ηλικία στην οποία βρίσκονται, αποφασίζουν να εισέλθουν στην εκπαίδευση συνήθως για συγκεκριμένους λόγους και επειδή προκύπτει μία συγκεκριμένη ανάγκη.

Πιθανοί, λοιπόν, στόχοι για την εκπαίδευσή τους είναι:

- Επαγγελματικοί
- Εκπλήρωση κοινωνικών ρόλων (π.χ. τάξεις για νέους γονείς)
- Προσωπική ανάπτυξη (π.χ. επιμορφωτικά μαθήματα)
- Απόκτηση κύρους

Έχουν ευρύ φάσμα εμπειριών.

- Είναι αναμενόμενο ότι η ιδιότητά τους ως ενηλίκων προϋποθέτει ότι κουβαλούν μαζί τους και περισσότερες εμπειρίες, κάτι το οποίο κατά την Polson (1993) αποτελεί ταυτόχρονα όφελος, αλλά και εμπόδιο στην εκπαιδευτική διεργασία.
- Θετικό είναι ότι οι προηγούμενες τους εμπειρίες μπορούν να αξιοποιηθούν στην εκπαιδευτική διεργασία και «γίνονται αφετηρία για τη νέα μάθηση» (Κόκκος, 2005, 88).
- Πρόκληση, από την άλλη, συνιστά το γεγονός ότι βάσει αυτών των εμπειριών ο ενήλικας εκπαιδευόμενος έχει ήδη διαμορφώσει τις στάσεις, αξίες και πιστεύω, που εάν είναι άκαμπτα, πιθανόν να μην αποδέχεται εύκολα τις νέες γνώσεις και εμπειρίες που προσφέρει η εκπαίδευση (Polson, 1993).
(ποτάμι)

Έχουν αποκρυσταλλώσει τους αποδοτικότερους για τους ίδιους τρόπους μάθησης

- Ακριβώς επειδή οι ενήλικες βρίσκονται σε μία συνεχή διεργασία μάθησης (τυπική, μη-τυπική ή άτυπη), έχουν πλέον καταλήξει στους αποδοτικότερους για τους ίδιους τρόπους μάθησης.
- Σύμφωνα με τον Rogers (1999,105), ο εκπαιδευτής «χρειάζεται να βρει μεθόδους που θα δώσουν σε κάθε συμμετέχοντα πλήρες πεδίο για την εξάσκηση των δικών του ιδιαίτερων μαθησιακών μεθόδων και, κατά το δυνατόν, να μην επιβάλλει τη δική του μέθοδο».

Έχουν την τάση για ενεργητική συμμετοχή:

- η ενηλικιότητα είναι συνυφασμένη με την τάση των ατόμων για αυτο-καθορισμό, χειραφέτηση, ενεργητική συμμετοχή στη διαμόρφωση των καταστάσεων που τους αφορούν.
- Αυτό ισχύει συνήθως και στο πεδίο της εκπαίδευσης. Εδώ, όπως και στις άλλες δραστηριότητες της ζωής, οι ενήλικοι επιθυμούν να αντιμετωπίζονται ως υπεύθυνοι άνθρωποι. Συνήθως προτιμούν να ζητείται η γνώμη τους, να υπάρχει ανοικτός διάλογος και επικοινωνία. ο μονόλογος του εκπαιδευτή τους απωθεί. Συχνά διεκδικούν η διδακτέα ύλη να μην είναι τυποποιημένη, προκατασκευασμένη, αλλά να προσαρμόζεται στους δικούς τους μαθησιακούς στόχους.
- Ορισμένες φορές, επειδή γνωρίζουν πολύ καλά τις ανάγκες τους, είναι σε θέση να αμφισβητήσουν δικαιολογημένα το περιεχόμενο ενός προγράμματος που δεν αντιστοιχεί σε αυτές και να αντιπροτείνουν άλλα θέματα και μεθόδους, γεγονός που τους διαφοροποιεί από τους ανήλικους μαθητές.

- Υπάρχουν περιπτώσεις που οι εκπαιδευόμενοι απεμπολούν την ενηλικιότητα τους και υιοθετούν ρόλους παθητικούς, υπεκφεύγουν, εκφράζουν αρνητισμό. Όπως θα δούμε αμέσως παρακάτω, αυτές οι συμπεριφορές πηγάζουν από εσωτερικά εμπόδια απέναντι στη μάθηση.

Αντιμετωπίζουν εμπόδια στη μάθηση.

Ο Κόκκος (2005) κατατάσσει τα εμπόδια στη μάθηση στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- Εμπόδια που οφείλονται στην κακή οργάνωση της εκπαιδευτικής δραστηριότητας.
- Εμπόδια που απορρέουν από τις κοινωνικές υποχρεώσεις και τα καθήκοντα των εκπαιδευομένων.
- Εσωτερικά εμπόδια, τα οποία περιλαμβάνουν εμπόδια που σχετίζονται με τις προϋπάρχουσες γνώσεις και αξίες, καθώς και εμπόδια που απορρέουν από ψυχολογικούς παράγοντες.

«Όταν ήμουν ακόμα πολύ νέα εκπαιδευτικός, στο σχολείο όπου εργαζόμουν μου είχε ανατεθεί- μάλλον κακώς θα έλεγα - να ασχοληθώ με τις εγγραφές των νυκτερινών τμημάτων. Μία από τις πρώτες μου υποψήφιες ήθελε να εγγραφεί στο τμήμα της ιταλικής γλώσσας για αρχαρίους. Τη ρώτησα, σύμφωνα με τις οδηγίες που μου είχαν δοθεί, εάν ήξερε ιταλικά και μέχρι ποιο επίπεδο. Μου εκμυστηρεύτηκε χαρούμενα ότι ήταν η τρίτη χρονιά της στο τμήμα αρχαρίων της ιταλικής γλώσσας. Ήταν πολύ ευχαριστημένη από την εκπαιδευτριά της, αλλά δεν ήταν μόνο αυτό. Δεν ένιωθε ακόμη σίγουρη για τα ιταλικά της, ώστε να προχωρήσει στο δεύτερο έτος. Φοβόταν, μήπως της φανούν πολλά, μήπως η ίδια φανεί γελοία, και γι' αυτό το λόγο αναζητούσε πάλι από την αρχή την άνεση και την οικειότητα που της προσέφερε το τμήμα αρχαρίων. Αυτή λοιπόν ήταν η πρώτη μου επαφή με μία από τις χαρακτηριστικές ανησυχίες των ενήλικων εκπαιδευομένων: το άγχος τους μήπως φανούν γελοίοι ή εκτεθούν στο ενδεχόμενο μιας αποτυχίας. Αυτό το είδος άγχους δεν το έχουν μόνοι οι εκπαιδευόμενοι που παρακολουθούν μαθήματα «ελευθέρου χρόνου», ούτε οι όχι ιδιαίτερα μορφωμένοι. Φαίνεται, αντίθετα, να ισχύει για όλο το φάσμα των ενήλικων εκπαιδευομένων» (Jenny Rogers, 1989, στο Ιωάννου, 2004).

Εσωτερικά ή εξωτερικά εμπόδια

- Τα εσωτερικά, είναι τα οποία διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην απόφαση του εκπαιδευομένου να παραμείνει ή όχι στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και να επενδύσει ή όχι στη μάθηση.
- Ο Rogers (1999) υποστηρίζει ότι οι εσωτερικοί φραγμοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία μάθησης των ενηλίκων και τους ταξινομεί περαιτέρω σε φραγμούς, που προέρχονται από προϋπάρχουσες γνώσεις ή από συναισθηματικούς παράγοντες.

Προϋπάρχουσες γνώσεις:

- Ο ενήλικας εκπαιδευόμενος έχει επενδύσει συναισθηματικά σε προηγούμενες γνώσεις και ικανότητες «και δαπανά ακόμη περισσότερο, για να υπερασπιστεί την ακεραιότητα αυτής της γνώσης, συνεπώς οι καινούριες μαθησιακές αλλαγές μπορεί, μερικές φορές, να βρουν σθεναρή αντίδραση» (Rogers, 1999, 277).

Ψυχολογικοί / Συναισθηματικοί

παράγοντες:

- Ο Rogers (1999) αναφέρεται ιδιαίτερα στο άγχος ως μία συναισθηματική αντίδραση που συναντούμε στους ενήλικες εκπαιδευομένους και που μπορεί να οφείλεται ανάμεσα σε άλλα:
  - στην αρνητική αυτοεικόνα
  - στον φόβο της αποτυχίας
  - στον φόβο της κριτικής
  - στον φόβο της απογοήτευσης του εαυτού ή των άλλων
  - ή / και στον φόβο του αγνώστου.
  - Μπορούμε παράλληλα να προσθέσουμε ότι το άγχος των εκπαιδευομένων μπορεί να οφείλεται και σε παράγοντες που προκύπτουν από τους κοινωνικούς και περιστασιακούς ρόλους, που υιοθετούν τη δεδομένη στιγμή (π.χ. γονιός, άνεργος, πρόσφυγας, χρήστης κοινωνικών υπηρεσιών, κ.ο.κ.).

Αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας και παραίτησης.

- Αυτό, ενδεχομένως, να παρουσιαστεί, όταν εσωτερικά εμπόδια εμποδίζουν τον ενήλικα εκπαιδευόμενο από το να συμεριστεί νέες απόψεις και να επαναπροσδιορίσει τις προηγούμενες του γνώσεις, αξίες και συνήθειες.

Ταξινόμηση των εμποδίων στη μάθηση των ενηλίκων, Cross (1981)

- Εμπόδια που αφορούν στις καταστάσεις ζωής (situational), του ενήλικα εκπαιδευομένου (π.χ. φροντίδα παιδιών, ανεπαρκές εισόδημα κ.ά.).
- Εμπόδια που συνδέονται με την εκπαιδευτική διαδικασία/εμπειρία (institutional), όπως κακή οργάνωση εκπαιδευτικού προγράμματος, εγκαταστάσεις, ώρες λειτουργίας κ.ο.κ.
- Εμπόδια προδιάθεσης (dispositional barriers) και συνδέονται με τις στάσεις, αντιλήψεις, προκαταλήψεις και τις προηγούμενες εμπειρίες (ιδιαίτερα εκπαιδευτικές) των εκπαιδευομένων (στο Abdullah et al, 2008, 70; National Center for the Study of Adult Learning and Literacy, 2005; Καραλής, 2013).

Δραστηριότητα

- Καταγράψτε από ένα παράδειγμα για τον καθένα από τους τρεις πιο πάνω φραγμούς, που έχετε βιώσει εσείς ως εκπαιδευόμενοι και ως εκπαιδευτές σε κάποιο σεμινάριο ή πρόγραμμα κατάρτισης.

Δραστηριότητα

- Σκεφθείτε πιθανά εμπόδια (που αφορούν στις καταστάσεις ζωής, την εκπαιδευτική διαδικασία/εμπειρία, Εμπόδια προδιάθεσης ενήλικα εκπαιδευομένου) και καταγράψτε τα στην αριστερή στήλη του πίνακα. Στη δεξιά στήλη του πίνακα καταγράψτε πιθανούς τρόπους αντιμετώπισής τους.

Εμπόδια	Τρόποι αντιμετώπισης

Συνοπτική παρουσίαση: Χαρακτηριστικά Ενηλίκων σύμφωνα με τον Alan Rogers (1998,92)

- Οι συμμετέχοντες είναι εξ ορισμού ενήλικες.
- Βρίσκονται σε εξελισσόμενη διεργασία ανάπτυξης, όχι στο ξεκίνημα της διεργασίας.
- Φέρνουν μαζί τους ένα σύνολο εμπειριών και αξιών.
- Έρχονται στην εκπαίδευση με δεδομένες προθέσεις.
- Έρχονται με προσδοκίες, όσον αφορά στη μαθησιακή διεργασία.
- Έχουν ανταγωνιστικά ενδιαφέροντα.
- Έχουν διαμορφώσει ήδη τα δικά τους μοντέλα μάθησης.

Χαρακτηριστικά των ενήλικων εκπαιδευομένων, όπως διαμορφώθηκαν από τον Knowles (1970)

- Αυτοαντίληψη Ως ενήλικες έχουν την ανάγκη και ικανότητα να αυτοκαθορίζονται και να παίρνουν από μόνοι τους αποφάσεις
- (αυτοδιάθεση) Αυτό πρέπει να ενθαρρύνεται κατά την εκπαιδευτική διεργασία (Knowles, 1970).
- Απόθεμα εμπειριών και γνώσεων. Οι εμπειρίες και οι γνώσεις, που φέρνουν μαζί τους οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι, αποτελούν πηγές μάθησης για τους ίδιους και για τους άλλους.

- Παράλληλα, οι ενήλικες εκπαιδευόμενοι αφομοιώνουν καλύτερα γνώσεις που αποκτώνται μέσα από την ενεργό παρά την παθητική συμμετοχή τους. Η βιωματική μάθηση είναι σημαντική (Knowles, 1970, 44).
- Καθοδηγούνται από τους στόχους που έχουν θέσει. Είναι σημαντικό οι εκπαιδευόμενοι να αντιληφθούν πώς οι προσωπικοί τους στόχοι συγκλίνουν με τους στόχους του εκπαιδευτικού προγράμματος.
- Ετοιμότητα για μάθηση Οι εκπαιδευόμενοι είναι έτοιμοι να μάθουν κάτι, όταν εντοπίζουν την ανάγκη. Χρειάζεται να γνωρίζουν γιατί μαθαίνουν κάτι και να εφαρμόζουν αυτά που μαθαίνουν σε πραγματικά προβλήματα (Knowles, 1970). Άμεση εφαρμογή της γνώσης.

- Προσανατολισμός στη μάθηση. Έμφαση πρέπει να δίνεται σε δεξιότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν οι εκπαιδευόμενοι στην καθημερινότητά τους και όχι σε αφηρημένες θεωρητικές έννοιες (Knowles, 1998 στο Κόκκος, 2005).
- Κίνητρα μάθησης. Η επιστροφή ή η παραμονή των ενηλίκων στην εκπαίδευση ενισχύεται, όταν τα κίνητρα είναι περισσότερο εσωτερικά παρά εξωτερικά (Κόκκος, 2005).
(Knowles, 1970, Κόκκος, 2005, Abdullah et al, 2008)